

AFANTI ASLINDA NASRETTİN HOCA MIDIR?*

*Salih IŞIK** Elvan YALÇINKAYA ****

Öz

Fıkralar gündelik hayatımızda bazen gülmek, bazen karşımızdaki düşünürmek, bazen de eleştirmek için başvurduğumuz sözlü kültür geleneğimizin bir ürünüdür. Türkiye’de fıkra denince akla ilk gelen kişi Nasrettin Hoca’dır. Halk tarafından çok sevilen Hoca, Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Milletler Hoca’yı benimsemiş ve kendilerine mal etmişlerdir. Uygurlar arasında da bulunan Afanti isimli karakter Hoca’ya benzerliği nedeniyle dikkat çekmiştir. Afanti halkın çıkarlarını koruyan, feodal yönetici sınıfa karşı çıkan, emekçi halkı savunan bir karakter olarak halk tarafından sevilmiştir. 1950’lerden sonra Çin’e gelen Afanti, Çin halkı tarafından kabul görmüş ve zamanla fıkraları ülke sınırlarını aşmıştır. Bu çalışmanın amacı Uygur karakteri Afanti’nin Nasrettin Hoca olup olmadığını ortaya koymaktır. Nasrettin Hoca’nın ününün kıtaları aşarak diğer milletlerde kendine yer bulması bu çalışmanın önemini göstermektedir. Nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizinin kullanıldığı bu çalışmada elde edilen bilgiler sonucunda Afanti ve Nasrettin Hoca’nın benzer karakterler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

* Bu makale Prof. Dr. Elvan YALÇINKAYA danışmanlığında Salih IŞIK tarafından hazırlanan “Değerler Eğitimi Açısından Nasrettin Hoca ve Afanti Fıkraları: Türk ve Çin Kültürü Karşılaştırması” isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir."

** salihsanchez@gmail.com, Kayseri/Türkiye

*** Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, elvanykaya@erciyes.edu.tr, Kayseri/Türkiye

Anahtar Kelimeler: Nasrettin Hoca, Afanti, Fıkra, Türk kültürü, Çin kültürü.

IS AFANTI ACTUALLY NASREDDIN HODJA?

Abstract

Jokes are a product of our oral cultural tradition, which we sometimes turn to in our daily lives to laugh, sometimes to make others think, and sometimes to criticize. When it comes to jokes in Turkey, the first person that comes to mind is Nasreddin Hodja. Hodja, greatly beloved by the people, has become an integral part of Turkish culture. Nations have embraced Hodja and attributed him to themselves. The character named Afanti, also found among the Uyghurs, has drawn attention due to its similarity to Hodja. Afanti, similar to Hodja, has been loved by the people as a character who protects the interests of the public, opposes the feudal ruling class, and advocates for the working class. Afanti, who came to China after the 1950s, was accepted by the Chinese people and over time, his jokes transcended national borders. The purpose of this study is to determine whether the Uyghur character Afanti is Nasreddin Hodja. The fact that Nasreddin Hodja's fame has transcended continents and found a place in other nations demonstrates the importance of this study. Through the use of content analysis, a qualitative research method, it is concluded in this study that both characters have similar characteristics.

Keywords: Nasreddin Hodja, Afanti, Joke, Turkish culture, Chinese culture.

1. GİRİŞ

Türk-İslam kültüründe bilge ve gülmece ustası olarak kabul edilen Nasrettin Hoca tarih boyunca dilden dile yayılmış ve ona atfedilmiş fıkralarıyla sadece Türkiye’de değil, tüm dünyada nam salmıştır. Nasrettin Hoca’nın adı bölgeden bölgeye, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Türkiye’de hocanın adının kullanımı “Nasrettin” ve “Nasreddin” olmak üzere iki şekildedir. Türk Dil Kurumu tarafından “Nasrettin Hoca” ismi kullanılmaktadır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Nasrettin Hoca diğer ülkelerde farklı isimlerle anılmaktadır: “Azerbaycan’da “Molla Nesreddin”, Doğu Türkistan’da “Afanti” ve “Nesirdin Ependi”,

Kırgızistan'da "Ependi", Kazakistan'da "Koca Nasır", Türkmenistan'da "Ependi", Özbekistan'da "Nasreddin Afandi" olarak kullanılmakta ve isimler başka şekilde de geçebilmektedir" (Sakaoğlu & Alptekin, 2014, s. 89-103). Türk Kültürü'ndeki Nasrettin Hoca hem bir halk bilgisi hem de bir fıkra tipi olarak tanınmaktadır. Türk halkının mizah anlayışını, zekâsını, aklını ve sağduyusunu yansıtan bir kültür simgesidir.

Fıkralarında, toplum hayatındaki aksaklıkları, çarpıklıkları, zıtlıkları gülünç bir şekilde eleştirirken, aynı zamanda sevgi, yergi, övgü ve alaya alma gibi duyguları da dile getirir. Nasrettin Hoca'nın kişiliği, fıkralarında ortaya çıkan çeşitli özelliklerle tanımlanabilir. Hazırcevap, doğruyu söyleyen, yeri geldiğinde kendisiyle de alay eden bir bilge olarak yansıtılır. Nasrettin Hoca, halkın duygularını yansıtan ve onun sesini duyuran bir kültür simgesidir. Nasrettin Hoca'nın esprili kişiliği insanları güldürürken düşündürür. Hoca'nın tatlı dilli, güler yüzlü, samimi özlü olması insanlar tarafından sevilmesini sağlamıştır. Öyle ki ününün yayıldığı milletler onu kendilerine mal etmişlerdir. Uygur karakteri olan Afanti, "1950'li yıllardan sonra Çin kültürüne girmiş, Çinliler tarafından da benimsenerek aynı isimle dünyaya tanıtılmıştır" (Shijie, 1995, s. 56). Afanti karakterinin tıpkı Nasrettin Hoca gibi hazırcevap olması, insanları fıkralarıyla güldürmesi, ezilen halkın yanında olması, güçlüye karşı güçsüzü savunması gibi özellikler taşımaktadır. Taşdığı bu özelliklere bakıldığında Afanti'nin aslında Nasrettin Hoca olup olmadığı sorusu ortaya çıkmıştır.

1. NASRETTİN HOCA KİMDİR?

Nasrettin Hoca'nın doğum yerini araştıran Köprülüzade, Sivrihisar Müftüsü Hasan Efendi'nin yarım bıraktığı Mecmua-i Maarif adlı eserinden hareketle kendisine ait Nasrettin Hoca adlı eserinin başlangıcında "Nasrettin Hoca'nın 1208 yılında Sivrihisar'a bağlı Hortu köyünde doğduğunu" belirtmiştir (Köprülüzade, 1918, s. 8-9; Özdemir, 1968, s. 23).

Aycı (2006, s. 26), Özbek (2004, s. 17) ve Banarlı (1983, s. 304), Nasrettin Hoca'nın ilk dini bilgilerini bir köy imamı olan babasından öğrendiğini, babası ölünce ondan boşalan yere kendisinin imam olduğunu, bir süre imamlık yaptıktan sonra görgüsünü ve bilgisini artırmak, ilim irfan sahibi olmak için imamlığı Mehmet adında bir dostuna bırakarak Akşehir'e geldiğini söylemişlerdir. Hoca'yı Akşehir'e çeken sebebi ise ünlerini duyduğu dönemin bilginlerinden Seyyid Mahmut Hayrani ile Seyyid İbrahim Sultan olduğunu belirtmişlerdir. Akşehir'e yerleşen Hoca'nın, âlimlerden dersler aldığına; Konya medreselerinde okuduğuna ve Akşehir'de, Sivrihisar'da dersler verip imamlık ve hatiplik yaptığına değinmişlerdir. "Hocanın ölümüyle ilgili Köprülüzade, 1284 yılında Akşehir'de öldüğünü, tarih bilgini Prof. Dr. Altundağ ise Hasan Efendi'nin Mecmua-i Maarif adlı eserine dayandırarak 1284-1285 yılında Akşehir'de öldüğünü öne sürmüştür" (Sakaoğlu & Alptekin, 2014, s. 60).

Nasrettin Hoca'nın gerçekte yaşayıp yaşamadığına dair araştırmacıların farklı görüşleri mevcuttur. "Fransız Bilgini Rene Basset'e göre Nasrettin Hoca adlı kimse yaşamamıştır. Halk, fıkraları "hayali" bir karakter olan Nasrettin Hoca'ya bağlamıştır. Fıkraların 10.yüzyılda yaşayan Arap halk kahramanı Cuha'dan geldiğini, Dhoja adının ise Hoca'ya dönüştüğünü öne sürmüştür" (Sakaoğlu & Alptekin, 2014, s. 27-28). Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin, Nasreddin Hoca adlı kitaplarında hocanın yaşayıp yaşamadığı konusuna Batı ve Azerbaycan bilginlerinin fazlasıyla eğildiklerini, yaşadığını pek düşünmediklerini ele almışlardır. Aynı zamanda Hocanın yaşadığı konusunda kesin görüş bildiren bazı Türk bilginlerden bahsetmiş ve bu kişilere Sakaoğlu ve Başgöz'ü örnek göstermişlerdir.

"Ülkemizde, Türk dünyasında ve komşu ülkelerde adeta bir güldürme ustası olarak bilinen Nasreddin Hoca aslında Anadolu Türklüğünün; Yunus Emre gibi, Hacı Bektaş Veli gibi tepe

noktalarından biridir. Yaşadığını kabul ettiğimiz 13.yüzyıldan günümüze kadar artan bir ilgi ve sevgiyle taşınan Nasreddin Hoca fıkraları günümüzde inanılmaz bir sayıya ulaştırılmıştır” (Sakaoğlu, 2006, s. 13).

“Bize göre 13. Yüzyılda yaşamış Nasreddin Hoca adında bir insan vardır. Fıkra kahramanımızın bu yüzyılda yaşadığından kuşku duymak için bir neden göremiyoruz” (Başgöz, 1999, s. 17). Nasrettin Hoca konusunda önde gelen araştırmacılardan Saim Sakaoğlu, Hoca'nın gerçekten var olduğunu dillendirmiştir. Başgöz de aynı yönde bir açıklama yapmıştır. Benzer bir açıklama kanıtlarıyla Prof. Dr. Tuncer Baykara'dan gelmiştir.

Baykara (1996, s. 19-20), Nasreddin Hoca'nın yaşamış olduğunun birçok delil ile kesinleştiğini belirtmiştir. Bu delilleri kısaca; ilki Akşehir'de türbesinin bulunması, ikincisi içerisinde tarihi ve kesin bilgiler içeren Saltukname'nin kaydının -ki Saltukname Sarı Saltuk'un Nasrettin Hoca'yı ziyaretini anlatır- olması, üçüncüsü Osmanlı döneminde Nasrettin Hoca'nın türbesi ve öteki hatıraları ile ilgili kayıtlarının bulunması, dördüncüsü Hoca'nın kendi fıkralarından hayatıyla ilgili bilgi edinmesi olarak anlatmıştır. Doğru ve Aya (2023, s. 377), Nasreddin Hoca'ya ait en eski bilgilerin 1480 yılında yazılmış olan Saltuknâme adlı eserde bulunduğunu belirtmişlerdir.

Hoca'nın ailesi hakkında kesin bilgiler yoktur. Halkın anlattıkları, fıkralarında geçenlerden hareketle bir şeyler söylenebilir ancak doğruluğu şüphede kalacaktır. Sadece Hoca'nın mezar taşında kızlarıyla ilgili bilgiler elde edilmektedir. Nasrettin Hoca'nın babasıyla ilgili Köprülüzade şu bilgiden bahsetmektedir: “Babası Abdullah Efendi karye (köy) imamıydı” (Köprülüzade, 1918, s. 9). Sakaoğlu, bu cümleden önce gelen Hoca'nın Hortu kayresinde kayıtlı olduğu bilgisini göz önüne aldığına babası Abdullah Efendi'nin Hortu köyünün imamı olabileceğini dile getirmektedir. Sakaoğlu'nun araştırmasına göre

annesiyle ilgili bazı kaynaklarda adının Sıdika olduğu geçmektedir ancak araştırmaya göre bu bilginin kesinliği yoktur. Hoca'nın eşiyle ilgili Köprülüzade tarafından paylaşılan bilgi şu şekildedir: "Hoca'nın zevcesi Akşehir şehrinin Kozağaç kayresi mezarlığında medfun [gömülü] imiş" (Köprülüzade, 1918, s. 10). Saim Sakaoğlu ve Ali Berat Alptekin'in, Hoca'nın çocuklarıyla ilgili araştırmalarıyla ulaşılan bilgilerde, fıkralarda Hoca'nın çocuklarıyla ilgili bir oğlu ve bir kızı olduğunun bilgisinin yer aldığı ancak gerçekte oğluyla ilgili bir bilgi yer almazken iki kızına ait mezar taşı olduğu bilinmektedir. Kızlarının mezar taşlarının bulunması yaşadıklarını kanıtlamaktadır. 1957 yılında Sivrihisar'daki bir mezarlık kaldırılırken toprak altından Fatıma Hatun'a ait olan mezar kitabesi toprak altından çıkartılmıştır. Ölüm tarihi olarak 1326-1327 yılları geçmektedir. Bu tarihler hocanın ölümünden 42-43 yıl sonrasına denk gelmektedir. Mezarlık taşı bugün Akşehir'de koruma altına alınmış durumdadır. Hocanın diğer kızı Dürrü Melek Hatun'un mezar kitabesi ise hocanın Akşehir'deki türbesinin etrafında, babasının ayak ucunda gömülü olarak bulunmuştur. Dürrü Melek Hatun'un mezar taşı Akşehir Müzesi'ndedir (Sakaoğlu & Alptekin, 2014, s. 33-34). Görüldüğü üzere Nasrettin Hoca'nın yaşamı ve ailesi ile ilgili bilgiler net değildir. Fıkralarında yer alan bilgilerle gerçek hayattaki aile bilgilerinin çıkarım yapılmasının doğru olmadığı kanısındayım. Bulunan mezar taşları ve taşlarda yazan tarihlerin Hoca'nın çocuklarının yaşamış olabileceği tarihlere denk gelmesi çocukların var olduğunu kanıtlar niteliktedir. Hoca'nın diğer aile bireyleri hakkında kimler olduğuna dair net kanıtlar bulunmamaktadır.

Özçelik (2005, s. 61-64) Hoca'nın kişiliğini madde madde değerlendirmiş, kısaca şu durumlara değinmiştir: "Nasrettin Hoca, bilge bir kişi, cemiyet insanı ve iyi bir gözlemcidir. Hoca herkes tarafından sevilmekte ve danışılan kişi konumundadır. Tatlı dili, güler yüzü, nüktedan ve hazır cevap yönüyle insanları güldürmekte ve düşündürmektedir ancak o bir komedyen değildir. Hocanın zekiliğini kurnazlıkla karıştırmamak gerekir. O, inançlara, ahlak kurallarına, devlete, yasalara, toplum

kurallarına bağlı ve saygılıdır. Ama bu tutumu onu devlet adamlarını, bürokratları, din adamlarını eleştirmekten vazgeçirmez. Nasreddin Hoca samimi bir Müslümandır. İbadetlerini yerine getirir. Zaten din adamıdır. Mutaassıplık onda yoktur. Katı kuralcılığı sevmez.”

Nasreddin Hoca, acılarını, kederlerini, sıkıntılarını nükte ile geçirmeye çalışan, insanlara doğru yolu gösteren, aykırı konuşmayı seven, neşeli, babacan, çok akıllı, tutumlu, eleştirci, hoşgörülü, şakacı, tatlı dilli, güler yüzlü bir halk kahramanıdır (Tokmakçioğlu, 1981, s. 19-33). Çok yakın bir görüş de Kurgan’dan gelmiştir: “Hikayelerinde beliren kişiliğine göre Hoca, hayatının yoksulluklarını güler yüzle karşılayan, insanların bencil yönlerini taşlarken merhametsiz, toplumun değersiz inançlarını maskaraya alan bir insandır” (Kurgan, 1986, s. 19).

Kurgan (1986), Özçelik (2005) ve Tokmakçioğlu (1981) Nasrettin Hoca’nın kişiliğini aynı doğrultuda açıklamıştır. Hoca halk tarafından kabul görmüş, her sözünün altında bir derinlik barındıran bilge, haksıza karşı haklının yanında duran adaletli, inançsızlığa karşı inançlı, yanlışla karşı doğru, en kötü durumlarda dahi nüktedanlığıyla güldürebilen, kendini özeleştiren bir kişiliğe sahiptir.

“Fıkralar, mizah sanatının temel unsurlarıdır. Eğitici, düşündürücü özelliği her ne kadar ön planda olmasa da aslında her fıkrada fark ettirmeden terbiye eden, hissettirmeden ders veren, ama belirgin bir şekilde olgunlaştıran düşünsel bir öz de vardır” (Taşdelen, 2009, s. 6). Hoca’nın bilge kişiliğe sahip olması, insanlara ve olaylara hoşgörü ile yaklaşması, sorunlara karşı eleştiri yaparak çözüme yönelik tavır sergilemesi fıkralarına konu olmuş ve Hoca’nın tüm dünyada tanınmasını, anlaşılmasını ve sevilmesini sağlamıştır. “Gerek Türk dünyasında gerekse dünya kültüründe küçümsenmeyecek bir yere sahip olan Nasreddin Hoca fıkraları, geçtiği her devirden, yaşatıldığı her muhitin, sözlü geleneğin kuralları içinde etkiler taşıyarak günümüze ulaşan folklor mahsulleridir” (Oğuz,

1996, s. 73). Nasrettin Hoca kendini mekân sınırı olmaksızın tarihe ve kültüre mal etmiş bir karakterdir. Nüktedanlığı ve fıkralarıyla günümüzde dahi dünyanın her köşesinde kendine yer bulmaktadır.

2. AFANTİ KİMDİR?

Afanti, Uygurlar tarafından kullanılan bir diğer adıyla Nesirdin Ependi, Uygur halkını fıkralarıyla eğlendiren, düşündüren ve harekete geçiren bir gülmece ustasıdır. “Türkçe konuşulan her bölgede halkın nüktedan bir kahramanı olan Nasreddin Hoca, Uygur Türkleri arasında da Ependi adıyla bilinen tipik bir halk sözcüsüdür” (Sönmez, 2020, s. 183). Nesirdin Ependi isminin Nasrettin Hoca ismiyle karşılaştırıldığında “Nasrettin” isminin “Nesirdin”e dönüştüğü, “Hoca” yerine ise “Ependi” dendiği görülmektedir. “Ependi kelimesi Türkçedeki “Efendi” kelimesinden gelmiştir” (Batu, 2018, s. 28). Çin’e taşınan Nesirdin Ependi, daha çok Afanti adıyla anılmıştır. “Afanti, özel bir isim değil, tıpkı 'Hoca' ve 'Molla' gibi bir unvandır. 'Afanti' Türk dilinden gelir, erkekler için kullanılan 'Bay' ve bilgili insanlar için 'öğretmen' anlamına gelen saygılı bir unvandır” (Ge, 1981). Elde edilen bilgilerden hareketle Türkçe “Efendi” kelimesinin Uygurlar’da “Ependi” olarak karşılık bulduğu, karakterin isminin ise zamanla “Afanti” olarak dillendirildiği çıkarılmaktadır.

Afanti’nin batı Çin’deki felsefe ve mizahın en ünlü tipik karakteri olduğunu ifade eden Feng, onu halkın gücünün ve bilgeliğinin bir simgesi olarak tanımlamaktadır. Afanti’nin fıkraları için “halk mücadelesinin büyük zaferinin ve insanların iyimserliğinin sanatsal kristalleşmesinin kayıtları” ifadesini kullanmıştır. Afanti’nin halk tarafından sevilen bir kahraman olduğunu, onun alaycı keskinliğinin feodal yönetici sınıfa yönelik olduğunu belirterek bu konu hakkında şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Uygur halkı tarihte uzun bir süre feodal yönetici sınıf tarafından vahşice sömürüldüğü ve ezildiği için, emekçi halk bu

duruma kızgındır. Bu yüzden fıkraların birçoğu sömürü ve zulmü teşhir eden fıkralardır” (Feng, 2007, s. 98).

Halk bu kötü durumlar karşısında duygularını, isteklerini, öfkelerini Afanti ve onun fıkraları aracılığıyla dillendirmişlerdir. Çaresizliğe karşı bir umut, zulme karşı bir dik duruş, kötülüğe karşı mücadele o dönem Afanti imajını oluşturmuştur. “Afanti imajı, Xinjiang[†]’da uzun süredir nesilden nesile aktarılan efsanevi bir figürdür ve Uygur uyruklu emekçi insanlar tarafından yaratılan idealize edilmiş bir figürdür” (Zhu D., 2014, s. 85). Abduwaili’ye (2015, s. 16) göre Afanti aslen medresede geleneksel eğitim almış bir Türk’tü. Bilgeydi, hızlı düşünürdü, esprili konuşurdu.

Uygurlar tarafından değer gören, kendilerinden biri gibi kabul edilen Afanti’nin Xinjiang’a ilk ne zaman yayıldığı, Xinjiang’daki çeşitli etnik gruplardan insanlar arasında nasıl geniş çapta yayıldığı konularının üzerine çalışılması gerektiğini söyleyen Liu, Afanti’nin adının Uygurlar arasında çok iyi bilinmesi ve esprilerinin Uygurlar tarafından genel olarak sevilmesi göz önünde bulundurulursa bu durumun hiç de kısa vadeli bir mesele olmadığını söylemiş, nedenlerini de şu şekilde açıklamıştır (Liu, 2004, s. 509):

“Birincisi, dil bakımından Uygur, Türkiye, Azerbaycan, Özbek, Kazak, Kırgız, Türkmen ve Orta Asya’daki diğer etnik gruplar Türk dil ailesine aittir. İkincisi, dini inanç açısından hepsi İslam’dır. Üçüncüsü, tarihsel ilişki açısından Xinjiang, Orta Asya ve Orta Doğu, uzun süredir ünlü “İpek Yolu”nun geçtiği yerler olmuştur ve Doğu ile Batı arasındaki ekonomik, ticari ve kültürel alışveriş için önemli bir yoldur. Buradan Nasrettin Hoca’nın fıkralarının yüzlerce yıl önce nesilden nesile aktarıldığı düşünülmektedir. Yüzlerce yıl

[†] 新疆 Xīnjiāng: Çin’in kuzeybatısında bulunan bir özerk bölge.

boyunca bu fıkralar, tüm etnik gruplardan insanlar tarafından sevildiği ve nesilden nesile aktarıldığı için sürekli olarak yeni topraklarda ve yeni tarihsel koşullarda işlendi, tamamlandı, geliştirildi ve korundu.”

Nasrettin Hoca fıkralarının yüzlerce yıl önce nesilden nesile aktarılarak etnik gruplara kadar ulaştırıldığı, o anki dönemin koşullarına göre işlenerek korunduğu belirtilmiştir. İpek Yolu'nun aynı zamanda kültürel alışveriş için bir yol olduğunu, Nasrettin Hoca'nın da bu yolla o bölgeye ulaştığını dile getirmiştir. Bu konuda yakın bir görüşü de Zhu (2014, s. 86) bildirmiştir:

“Orta Çağ'dan sonra Hoca Nasrettin'in hikâyesi “İpek Yolu”nun gelişmesiyle birlikte Xinjiang'daki etnik azınlık bölgelerinde, özellikle Uygur halkı arasında yayılmaya başladı. Uygurlar aslen İslam'a inanan tüm etnik gruplardan insanlarla dini inanç, dil, yaşam alışkanlıkları ve psikolojik olarak birbirine yakındır. Yani bu görüntü Xinjiang'a adım atar atmaz Xinjiang'daki etnik azınlıkların yaşam tarzları ve kültürel gelenekleri ile birleşti ve onlardan biri oldu.”

Afanti'nin aslında Nasrettin Hoca olduğu, Türkiye'den Uygurların yaşadığı Xinjiang bölgesine İpek Yolu aracılığıyla taşındığı kabul edilmektedir. Uygur kültürüne yerleşen Nasrettin Hoca, Afanti ismiyle yayılmıştır. Afanti'nin Çin kültürüne girmesini ve oradan yayılmasını sağlayan Zhao Shijie'dir. Afanti'yi tanıdıktan sonra hakkında araştırmalar yapan ve fıkralarını toplayan Zhao Shijie, onu Çin kültürüne tanıtmakta kararlıydı. Nitekim bu hedefini gerçekleştirmek için çok da beklemedi. “1955'te Halk Edebiyatı adlı derginin Temmuz sayısında, Zhao Shijie'nin “Nasrettin Afanti'nin Hikâyesi” makalesi ilk kez tanıtıldı ve Afanti karakteri Çin dünyasına girdi” (Shijie, 1995, s. 56). Yazar, Afanti hakkında araştırmalarına devam ederek birçok yayına imza atmıştır. Bu yayınlarla beraber

Afanti'yi sadece Çin'e değil, tüm dünyaya tanıtacaktı. Nitekim kitabının birçok dile çevrilmesiyle bu amacına ulaşmıştı: "Yabancı Diller Yayınevi, "Afanti'nin Hikâyesi"ni Fransızca, Bengalce, İspanyolca ve diğer yabancı dillere de çevirerek yurt dışında yayınladı" (Shijie, 1995, s. 56).

Afanti sadece hikayeleriyle kitaplarda, makalelerde kalmadı. Çok kısa zamanda animasyon filmlerine de dönüştü. "1970'lerin sonlarından beri CCTV[‡], Afanti'nin animasyon filmlerini defalarca üretiyor ve yayınlıyor" (Can, 2019, s. 2). Bu durum Afanti'nin Çin'de çocuklar tarafından öğrenilmesin ve daha hızlı yayılmasını sağlayacak bir gelişmedir.

"Afanti denilince aklımıza onun kişiliği, komik ve esprili konuşma tarzı, güldüren şakaları, keçi sakalı, dünyayı dolaşırken eşeğe ters binme alışkanlığı vs. geliyor" (Zhu D., 2014, s. 85). Afanti'ye atfedilen özelliklerden en dikkat çeken "dünyayı dolaşırken eşeğe ters binme alışkanlığı", Nasrettin Hoca'nın eşeğe ters binmesiyle birebir aynı durumdur. Bu durum da Afanti'nin aslında Nasrettin Hoca olduğunu kanıtlayabilecek nitelikte bir özelliktir.

"Afanti, feodal sınıfın cehaletini, saçmalıklarını ve zulmünü zekice, esprili ve mizahi bir dille hicvediyor ve emekçilerin çalışkanlığını, nezaketini ve bilgeliğini övüyor." (Abduwaili, 2015, s. 15) Halkın yanında duran Afanti, onları her türlü güce karşı zekice düşünülmüş mizahıyla korumakta, onlara güç vermektedir.

Afanti'nin tam anlamıyla nüktedan ve cesur bir savaşçı, mükemmel bir halk kahramanı olduğunu söyleyen Duan (1988, s. 1), Afanti'nin sözlerinin keskin ve esprili olduğunu, feodal yöneticilere ve gericici dindarlara karşı acımasızca bu dilini kullandığını ve asla yanlış bir şey yapmadığını belirterek onu şöyle tasvir etmiştir: "... en zeki, nüktedan ve hayal kurmayı seven, sorunlarla karşılaştığında en metodik olan, her soruyu cevaplarken karşı tarafa sözünü anlatabilen, çok

[‡] Çin Merkezi Televizyonu

komik biri.” Aynı zamanda Afanti için “Dürüsttür ve adalet duygusuna sahiptir. Dışarıdaki adaletsizliklere karşı savaşmak için sık sık eşeğe biner.” ifadesini kullanmıştır. Buradaki “eşeğe binmek” ifadesi dikkate değerdir. Savaşlarda at kullanılır ve at gücü, makamı, asaleti temsil eder. Eşek ise köylünün taşıma, sürme gibi işlerinde kendilerine yardımcı olan bir hayvandır. Afanti'nin adaletsizlere karşı savaşırken ata değil de eşeğe binmesi onun tıpkı Nasrettin Hoca gibi tamamen halktan yana olan, halkı düşünen bir karakter olduğunu göstermektedir. Duan, Afanti'nin yönetici sınıfın baskı ve sömürüsüne karşı sesini yükselttiği ve direnme cesareti gösterdiği için kitleler tarafından sevildiğini belirterek “Aynı zamanda tamamen dürüst sıradan bir çiftçi gibi, çalışkan ve fakir bir hayat yaşayan, tek kelimeyle, emekçiler arasında adaleti ve bilgeliği temsil eden tipik bir figürdür.” sözleriyle onu halkın arasından biri olduğunu vurgulamıştır.

“Nasrettin Hoca Xinjiang'a “yerleştiğinde” doğal olarak yeni özellikler edindi ve yeni bir yaşam biçimini benimsedi. Afanti'nin bir emekçi imajının kaynağı budur. Sonuç olarak Xinjiang'da yetişen Afanti, Xinjiang'ın bölgesel özelliklerini taşımaktadır” (Zhu D., 2014, s. 86).

Yaşanılan coğrafya ve bulunulan dönemler insanların söylemlerini değiştirebilir. Türkiye'de Nasrettin Hoca o dönem insanların yaşadığı sorunlara, olaylara göre şekillenmiş, o konulara eğilmiştir. İpek Yolu aracılığıyla farklı coğrafyalara dilden dile ulaşan Hoca'nın sözleri, kişiliği; o yörenin insanının o dönem ihtiyacı olan durumlara göre şekillenmiştir.

Afanti'yi günlük hayatta sıradan insanların bir ferdi haline getirmek de Uygur halkının hayatından renkli bir kesit görmemizi sağlamaktadır. Bu konuda Feng, “Afanti'nin ilerici fikirleri yoktan var edilmedi, sağlam bir kitle temeli vardı. Onu uzun süreli pratik faaliyetlerinde edindiği yeni fikirler ve yeni anlayışlarla donatan, onu halkın kahraman yapan yine Uygur halkıdır.” demiş ve Afanti

fıkralarını “asırlık ruh hali ve yaşamların tarihi” olarak tanımlamıştır (Feng, 2007, s. 99).

Afanti insanları sadece zeki fıkralarıyla güldürmemiş, aynı zamanda onlara acıyı ve kederi nasıl yeneceğini öğretmişti. Bu durumu Abduwaili şu şekilde özetlemiştir: “İnsanlar zamanla Afanti'nin sadece zekasını değil, Afanti'nin bilgelik üstünlüğünü ve kişiliğe olan özgüvenini severek ondan acıyla kederi nasıl yeneceklerini öğrendiler: Trajedilerin, olumsuzlukların üstesinden mizah zihniyetiyle gelerek sonunda pozitif enerji kazanacaklardı (Abduwaili, 2015, s. 17).

Değişim sadece Hoca'nın ismiyle, sözleriyle, kişiliğiyle sınırlı kalmadı. Hoca için yeni bir görünüm oluşturuldu. Zhu (2014, s. 87), Afanti'nin başının büyük gövdesinin ise küçük gövdeli bir şekilde tasarlandığını, tasarımın odak noktasının ise kafası olduğunu belirtmiştir. Bu tasarımın sebebinin “sanatçının dünyayı bir çocuk masumiyetiyle görmesinden ve olayları bir çocuk masumiyetiyle kabul etmesinden kaynaklanmakta” olduğuna değinerek bu durumu da “Çocukların doğal dünya hakkında derin bir anlayışları yoktur. Bir insana bakarken önce yüzüne sonra gözlerine bakarlar. Bu çocukların bir şeyleri kabul etmeleri için bir sınırlamadır.” diyerek açıklamıştır. Yaratıcısının Afanti'nin gözlerini öne çıkarmak için bir boncuk kullandığını, böylece gözleri net, keskin ve parlak hale getirdiğini söyleyen Li, bu durumun bir espri duygusunu ortaya çıkardığından bahsetmiştir. Kafa kısmının tasarımında ise Afanti'nin keçi sakalının burun ucuna bakacak şekilde kıvrık ve ara ara hareket eder şekilde tasarlandığını; az konuşmanın zekice olduğuna ve güzel konuşma özelliğine vurgu yapmak amacıyla ağzının çok küçük çizildiğini belirtmiştir. Zhu, tasarımla ilgili yorumunda “Kurnaz ama sevimli, esnek ama kaygan olmayan bir Afanti yaratılmıştır. Bu sadece karakterin kişiliğine ve kültürel geçmişine çok iyi uymakla kalmamış, aynı zamanda Afanti'ye yakınlık duyulmasını sağlamıştır.” ifadelerine yer vermiştir (Zhu D.,

2014, s. 87). Afanti'nin yüzü oluşturulurken Afanti'ye atfedilen kişilik özellikleri dikkate alınarak yüzüne yansıtılmıştır. Ortaya çıkan görüntüde Afanti'nin Türkiye'deki Nasrettin Hoca'nın aksine daha zayıf, yüzü daha uzun, sakalı daha kısa olduğu görülmektedir.

Afanti karakterinin tasarımında memleketi Xinjiang'ın etnik özelliklerinin baz alındığını belirten Zhu, özellikle Afanti kaşlarının çiziminde yaratıcı Qu Jianfang'ın çok çaba sarf ettiğini, bu konuda bilgi aramak için Xinjiang'daki bir müzeye gittiğinde Uygur sanatı harflerinin yaprak kanatlarından oluşan bir desenden olduğunu keşfederek bundan ilham aldığını belirtmiştir. Tasarımda Afanti'nin kaşları burnun ortasından çizilir ve ardından bir yaprak oluşturacak şekilde kıvrılır. İlhamın Uygur sanatından alınması nedeniyle Afanti'nin kaşları Uygur milliyetinin özelliklerini yansıtmak için o şekilde kullanıldığından bahsetmiştir. Zhu, milliyet özelliklerini yansıtan bir örneği de şu şekilde vermiştir: "Afanti beyaz bir cüppe[§] ve bir sarık** giymiştir. Böylece Afanti ulusal özelliklerle donatılmıştır" (Zhu D., 2014, s. 87). Kıyafeti ve sarığı seçilirken Uygur sanatından ve kültüründen ilham alınarak Türk-İslam özelliklerine bağlı kalınmıştır. Afanti imajı bu şekilde oluşturulmuştur.

Li (2006, s. 99), Afanti'yi tipik bir mizahi edebi imgesi olarak tanımlamış ve onda belirli bir kişiliğin hâkim olduğu çeşitli ve birleşik bir karakteri gösterdiğinden söz etmiştir. Afanti'nin karakterinde bulunan çelişkili taraflara "dürüst ve kibar ama bazen kurnaz; esprili ama bazen saçma; akıllı ama bazen aptal; şefkatli ama bazen bencil; meydan okur ve bazen hoşgörülü; alaycı ve bazen gülünç; kiskanç ve bazen gerçeklerden kaçan; yardımsever ve bazen alaycı; cömert ve bazen açgözlü" açıklamaları getirerek dikkat çekmiştir. Afanti öyküsünün oluşumunun, farklı dönemlerin, farklı sosyal geçmişlerin, farklı yaşam kültürlerinin, farklı

§ Uygurlara özgü uzun bir ceket.

** Genellikle pamuklu veya ipek kumaştan yapılmış, doğrudan başa veya fes, kavuk gibi bir başlığın üzerine sarılan kumaş baş örtüsü.

dinsel ve kültürel özelliklerin uzun soluklu bütünleşme ve birikim süreci olduğunu belirtmiş, “azla çok yapmak” ve “on binden bir çıkarmak” gibi devasa olarak nitelendirdiği bir ideolojik kapasiteye sahip olduğunu, bu durumun da onun zenginliğini oluşturduğunu belirtmiştir. Afanti’nin karakterinin karmaşık olmasının, onun çok yönlü karakterini de belirlediğinden bahseden Li, bu çelişkili yönlerin sebebini toplumun en dibinde olmak ve baskılara maruz kalmak olarak açıklamaktadır. Li, Afanti’nin kişiliği ile ilgili yorumunu “Afanti, çeşitli farklı karakter özelliklerini bir araya getirir ve her karakter özelliğinin arkasında, karmaşık ideolojik içerikle dolu tarihin bir kırılması vardır. Afanti’nin çoklu kişiliğini barındırabilen ve birleştirebilen tek şey Afanti’nin esprili kişiliğidir.” sözleriyle tamamlamıştır (Li, 2006, s. 99).

Afanti zıt özellikleri de kendi içerisinde barındıran bir figürdür. Bu sayede birçok farklı yaşama, kültüre ve olaya göre fıkraları şekillendirilebilecek zenginliğe sahiptir. Afanti’nin tipik şekillenmesi, çok sayıda kısa ve net fıkralar ile gerçekleştirilir. Bu çok sayıda fıkra, bu esprili ve sevilen komedi karakteri etrafında döner ve farklı temalara ve farklı olay örgüsüne sahip çeşitli hikâyeler anlatır. Halk tarafından yaratıldığı için bu gezgin karakter bazen çiftçi, bazen berber, bazen kumaş boyacısı, bazen doktor, bazen de din adamı veya memurdur. “Bu muhtemelen hayatın her kesiminden ve ona bağlı her kesimden esprili insanların şakasıdır. İnsanların umutları ve idealleri ona bağlıdır” (Zhu Y., 1984, s. 71).

“Afanti’nin fıkraları, toplumsal çelişkilerden yaşamdaki küçük sorunlara kadar her şeyi yansıtan geniş içerik yelpazesine ve derin temalara sahiptir. Bu fıkralar, feodal toplumdaki yöneticiler (krallar, din hakimleri vb.) adına zimmete para geçirme, israf, açgözlülük ve yolsuzluk olgularını eleştirir ve teşhir eder” (Patiguli, 2016, s. 21). Afanti fıkralarını edebiyat ve estetik açısından ele alan çalışmalardan birini yapan Liu Yinliang ise içeriğe göre Afanti’nin fıkralarını dört

kategoriye ayırdı: “Gerici yönetici sınıfı ifşa eden, alay eden ve cezalandıranlar; emekçileri eğitenler, insanlara doğanın sırlarını keşfetmeleri için ilham verenler ve insanları eğlendirenler” (Zheng, 2016, s. 59). Uygur toplumunun bir kahramanı olarak ortaya çıkan Afanti, fıkralarıyla içinde bulunduğu dönemde halkın sorunlarına değinmiş, onlara destek olmuş ve güç vermiştir. “2014 yılında Afanti fıkraları, ulusal somut olmayan kültürel mirası temsil eden öğeler listesinin dördüncü grubuna dahil edildi” (Chen, 2022, s. 41). Bu durumla beraber Afanti’nin kültürel etkileşimdeki önemi görülmüştür.

3. SONUÇ

Nasrettin Hoca hakkında çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların başında Saim Sakaoglu ve Pertev Naili Boratav gibi yazarlar gelmektedir. Yazarlar Nasrettin Hoca’nın doğumu, yaşamı ve ölümü ile ilgili ulaşabildikleri tüm belgeleri incelemiş ve yaşamıyla, fıkralarıyla ilgili elde ettikleri tüm bilgileri paylaşmışlardır. Hoca’nın fıkralarının Türkçe öğreniminde kullanılması, değerler eğitimi açısından incelenmesi, fıkralarının altında yatan algılar, kültürel unsurlar gibi birçok alanda da araştırmalar yapılmıştır. Nasrettin Hoca’nın ününün yurt dışına da yayılmasıyla Türk coğrafyasında Nasrettin Hoca türü karakterler ortaya çıkmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizinin kullanıldığı bu çalışmada ise daha önce hiç araştırılmamış olan Uygur halkı tarafından sevilen ve benimsenen, mizahıyla hocaya benzerliği söz konusu olan Afanti’nin aslında Nasrettin Hoca olup olmadığı araştırılmıştır. Nasrettin Hoca’nın ününün kıtaları aşarak diğer milletlerde kendine yer bulması ve oradan da dünyaya yayılması bu çalışmanın önemini göstermektedir. Çalışmada Afanti ve Nasrettin Hoca’nın hayatıyla ilgili bilinenlerden, fıkralarından ve ortak yanlarından bahsedilmiştir.

Nasrettin Hoca’nın mizah yoluyla insanları düşünmeye iten, aynı zamanda güldüren fıkraları; hazırcevap, doğruyu söyleyen, yeri geldiğinde kendisiyle de alay eden bir bilge kişiliğinin olması, haksızlığa karşı kıvrak zekâsıyla karşı

koyması gibi birçok özelliği halk tarafından benimsenmesini sağlamıştır. Dilden dile, nesilden nesile aktarılan fıkralarıyla gündelik hayatta kendine yer bulmuştur. Aynı zamanda dünya üzerindeki diğer milletlere de uzanan bu fıkralar onlar tarafından da sevilmiş, hocayı kendilerinden biri olarak görmüşlerdir.

Afanti ile Nasrettin Hoca halk arasında sevilen, mizah yoluyla öğüt veren, zeki ve şakacı kişilerdir. İkisinin de eşeği vardır. Eşek, köylü olduklarını, halkın yanında, onlardan biri olduklarını göstermektedir. Her durumda halkın sesi olmuş, haklı olanın tarafını tutmuş, haksızlığa karşı durmuşlardır. Afanti ve Nasrettin Hoca'nın birebir aynı olan veya ufak değişikliklere uğramış ama anlamca aynı noktada bulunan fıkraları mevcuttur. Bu fıkraların varlığı da Afanti'nin aslında Nasrettin Hoca olduğunu kanıtlamaktadır.

Afanti'nin bulunduğu coğrafya ve dönemden ötürü Nasrettin Hoca'dan kişisel, sözel ve fiziksel olarak farklılıkları da mevcuttur. Afanti Uygur halkıyla bütünleşmiş bir karakterdir ve Uygur kültürü özelliklerini taşır. Afanti uzun boylu, ince ve genç yaşta bir görünüme sahipken, Nasrettin Hoca orta boylu, şişman ve yaşlı bir görünüme sahiptir. Afanti'nin yüzü düz bir yapıda, Nasrettin Hoca'nın yüzü ise yuvarlak bir yapıdadır. Afanti uzun keçi sakalına sahipken, Hoca'nın kabarık tek biçimli sakalı vardır. Görünüş olarak birbirlerinden oldukça farklı yapıdadırlar.

Afanti fıkraları daha çok hikâye tarzında iken Nasrettin Hoca fıkraları kısa ve öz bir yapıdadır. Fıkralarına bakıldığında Uygur toplumunda ortaya çıkan Afanti'nin daha çok feodal sisteme karşı duruşu öne çıkmaktadır. Feodal yöneticilerin zulmü altında ezilen ve sömürülen Uygur halkı, tarih boyunca süregelen bir öfke taşır. Afanti, bu feodal sınıfın cahilliğine, saçmalığına ve zorbalığına karşı zekice, komik ve mizahi bir dille meydan okur ve emekçilerin çalışkanlığını, kibarlığını ve bilgeliğini öne çıkarır. Halk bu öfkeyi, duygularını, arzularını, kızgınlıklarını Afanti

ve onun fıkralarıyla ifade eder. Afanti ve fıkraları onlar için içlerini boşaltıp rahatlayabileceği, haklarını arayabilecekleri bir ortam yaratır. Bundan ötürü Afanti'nin halkı yansıttığına inanılır ve ona saygı duyulur. Nasrettin Hoca ise yönetimden daha çok toplumsal konulara odaklanmaktadır. Halk arasındaki anlaşmazlıklara çözüm arar, toplumsal eleştiri yapar. Fıkralarının genelinde kendisini alaya alır. İçerdiği mesajlar toplumdaki yanlışlıkları mizah yoluyla insanlara fark ettirmektedir.

Araştırmalar sonucunda coğrafi ve kültürel etkenler sebebiyle Nasrettin Hoca ve Afanti karakterlerinin aralarında farklar yer alsada yukarıda açıklanan nedenler ve kaynaklara dayandırılarak Afanti'nin aslında Nasrettin Hoca olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim Afanti'nin kim olduğu araştırıldığında kökeninin Türkiye olduğu, 13.yüzyılda Türkiye'de doğup öldüğü bilgileri edinilmiştir. Türkiye'den Doğu Türkistan bölgesine ulaşımının İpek Yolu'nda kültürel alışveriş aracılığıyla olduğu belirtilmiştir. Uygur halkı İpek Yolu aracılığıyla kulaktan kulağa duyarak öğrendiği Nasrettin Hoca'yı benimsemiş, adını Afanti, sözlü kültür geleneğinin bir parçası olan Nasrettin Hoca fıkralarını Afanti hikayeleri olarak alıp kendi kültürüne, yaşanan her olaya ve duruma göre şekillendirerek nesilden nesile aktarmıştır. Afanti 1950'li yıllarda Çinli Zhao Shijie tarafından keşfedilmiş, bilgi ve fıkraları toplanarak hakkında makaleler yayınlanmış ve sonucunda Çin kültürüne girmiştir. Çin kültürüne taşınan Afanti ise Nasrettin Hoca gibi gündelik ve toplumsal konulara odaklanmıştır. Çinliler tarafından da benimsenen Afanti, hakkında yapılan yayınlar ve çevirilerle dünyaya tanıtılmıştır. Türk topraklarının bir karakteri olan Nasrettin Hoca, Çin'de Afanti olarak, dünya üzerinde ise farklı isimlerle anılarak tüm dünyada kendine yer edinmiştir.

Çıkar Çatışması Bildirimi:

Bu çalışmada yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek/Finansman Bilgileri:

Yazarlar, bu makalenin araştırması, yazarlığı ve yayını için herhangi bir mali destek almamıştır.

Etik Kurul Kararı:

Etik kurul kararı gerektirmeyen bir çalışmadır.

KAYNAKÇA

- Abduwaili, K. (2015, 7). Qunzhong, Wenhua, Rentong: Afanti Gushi Zhong de Zheng Nengliang 群众,文化,认同:阿凡提故事中的正能量 (Kitle, Kültür, Kimlik: Afanti'nin Hikâyesindeki Pozitif Enerji). *Zhongguo Minzu Bolan 中国民族博览 (Çin Ulusal Sergisi)*, s. 15-18.
- Aycı, M. (2006). *Nasreddin Hoca*. İstanbul: Semerkand Yayıncılık.
- Banarlı, N. S. (1983). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Başgöz, İ. (1999) *Geçmişten Günümüze Nasreddin Hoca*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Batu, K. (2018). *Uygur Halk Mizahının Önemli Tipleri (Nesirdin Ependi, Seley Çakkan, Molla Zeydin, Hisam Kurban)*. Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Baykara, T. (1996). Nasreddin Hoca: Bir Tarihi Şahsiyet. *Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni* (s. 19-22). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

- Can, G. (2019). *Nasreddin Efendi (Afanti) in The Chinese Media: A State Instrument For Coping With The Uyghur Issue*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Chen, Q. (2022). Afanti Gushi de Duoyuan Wenhua Kaoshi 阿凡提故事的多元文化考释 (Afanti'nin Hikâyesinin Çok Kültürlü Araştırılması ve Yorumlanması). *Zhongguo Fei Wuzhi Wenhua Yichan 中国非物质文化遗产 (Çin Somut Olmayan Kültürel Miras)*, s. 41-47.
- Doğru, M., & Ayva A. (2023). Nasreddin Hoca Fıkralarında Ahilik Değerlerinin İzleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, s. 371-386.
- Duan, B. (1988). *Xiao Zhi Yanjiu-Afanti Xiaohua Pinglun Ji 笑之研究—阿凡提笑话评论集 (Bir Kahkaha Çalışması - Afanti Şaka İncelemeleri Koleksiyonu)*. Xinjiang: Xinjiang Renmin Chuban She 新疆人民出版社 (Xinjiang Halk Yayınevi).
- Feng, X. (2007). Afanti Xinxiang: Shengming, Wenhua, Shenmei de Fuhao 阿凡提形象：生命、文化、审美的符号 (Afanti'nin İmajı: Yaşam, Kültür ve Estetiğin Sembölü). *Xinjiang Shifan Daxue Xuebao 新疆师范大学学报 (Xinjiang Normal Üniversitesi Dergisi)*, s. 97-100.
- Ge, B. (1981). *Afanti de Gushi 阿凡提的故事 (Afanti'nin Hikâyesi)*. Pekin: Zhongguo Minjian Wenyi Chuban She 中国民间文艺出版社 (Çin Halk Edebiyatı ve Sanat Yayınevi).
- Köprülüzade, M. F. (1918). *Nasreddin Hoca*. İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.
- Kurgan, Ş. (1986). *Nasrettin Hoca*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Li, S. (2006). Tongshe Zhengge Shengming di XinggeTezheng-Afanti Youmo Wenxue Xingxiang Lun Xi 统摄整个生命的性格特征-阿凡提幽默文学形象论析 (Tüm Hayatı Yöneten Karakter Özellikleri - Afanti'nin Mizahi Edebi İmajının Analizi). *Minzu Wenxue Yanjiu 民族文学研究 (Etnik Edebiyat Araştırması)*, s. 97-100.

- Liu, Y. (2004, 08). Afanti Xiaohua de Duo Minzu Xing Toushi 阿凡提笑话的多民族性透视 (Afanti'nin Şakalarına Çok Etnik Bakış Açısı). *Wuhan Ligong Daxue Xuebao 武汉理工大学学报 (Wuhan Teknoloji Üniversitesi Dergisi)*, s. 509-512.
- Oğuz, M. Ö. (1996). Nasreddin Hoca: İki Yaklaşım, Bir Problem. In *Uluslararası Nasreddin Hoca Bilgi Şöleni* (s. 71-74). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Özbek, A. (2004). *Bir Eğitimci Olarak Nasreddin Hoca*. Konya: Esra Yayınları.
- Özçelik, M. (2005). *Nasreddin Hoca*. Eskişehir: Kültür Yayınları.
- Özdemir, H. (1968). Nasreddin Hoca. *İslam Medeniyeti Dergisi*, s. 21-25.
- Patiguli, O. (2016). Qian Tan Afanti XiaoHua Ji Qi Fen Lei 浅谈阿凡提笑话及其分类 (Afanti Fıkraları ve Sınıflandırılması Hakkında Konuşmak). *Zhongguo Minzu Bolan 中国民族博览 (Çin Ulusal Sergisi)*, 21-23.
- Sakaoğlu, S. (2006) *Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S., & Alptekin, A. B. (2014). *Nasreddin Hoca*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Shijie, Z. (1995). Afanti Gugu - Weiwuer Renmin Zhihui de Jiejing 阿凡提故事—维吾尔人民智慧的结晶 (Afanti Gugu - Uygur Halkının Bilgeliğinin Kristalleşmesi). *Xiyu Yanjiu 西域研究 (Batı Bölgeleri Üzerine Araştırmalar)*, s. 56-60.
- Sönmez, T. G. (2020). Uygur Halk Mizahında Anlatmalık Türler ve İcracıları. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, s. 169-186.
- Taşdelen, V. (2009). Tefekkür Geleneği Açısından Nasreddin Hoca Fıkraları. *Temrin Dergisi*, 6-10.
- Tokmakçioğlu, E. (1981). *Bütün Yönleriyle Nasreddin Hoca*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

- Türk Dil Kurumu. (tarih yok). *Nasrettin Hoca*. “<https://sozluk.gov.tr/>” adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 07.05.2023).
- Zheng, Y. (2016). “Afanti Yanyu Youmo de Yuyong Fenxi 阿凡提言语幽默的语用分析 (Afanti'nin Sözlü Mizahının Pragmatik Bir Analizi). *Kashen Daxue Xuebao 喀什大学学报 (Kaşgar Üniversitesi Dergisi)*, s. 59-63.
- Zhu, D. (2014, 02 12). Donghua Dianying “Afanti de Gushi” Zhong de Afanti Xingxiang Suzao 动画电影《阿凡提的故事》中的阿凡提形象塑造 (“The Story of Afanti” Adlı Animasyon Filminde Afanti'nin Görüntüsünün Oluşturulması). *Xinjiang Daxue Renwen Xueyuan 新疆大学人文学院 (Beşeri Bilimler Okulu, Xinjiang Üniversitesi)*, s. 85-89.
- Zhu, Y. (1984). Lun Afanti Gushi de Sixiang Yishu Tese 论阿凡提故事的思想艺术特色 (Afanti'nin Öykülerinin İdeolojik ve Sanatsal Özellikleri Üzerine). *Sixiang Zhanxian 思想战线 (ideolojik Cephe)*, s. 70-76.

EXTENDED ABSTRACT

Nasreddin Hodja, a great sage and humorist of Turkish-Islamic culture, has become famous not only in Türkiye but all over the world with his jokes that have been passed from mouth to mouth throughout history and attributed to him. The name of Nasreddin Hodja varies from region to region, from country to country. Nasreddin Hodja's personality can be defined by various characteristics expressed in his jokes. He is portrayed as a witty, truthful and wise person who can make fun of himself when necessary. Nasreddin Hodja is a cultural symbol that reflects the feelings of the people and makes their voice heard.

It is generally believed that Nasreddin Hodja was born in the village of Hortu, which is associated with the Sivrihisar district of Eskişehir. There are different opinions of researchers about whether Nasreddin Hodja actually lived or not. According to French scholar Rene Basset, there was no one named Nasreddin Hodja. People have attributed the jokes to a "fictional" character named Nasreddin Hodja. The authors, who also mention the opinion of some Turkish scholars that the teacher lived, have also expressed their opinion that the teacher lived. There is no clear information about Hoca's family. Something can be deduced from people's stories and jokes he made, but the accuracy remains doubtful. Only information about his daughters can be gleaned from Hoca's tombstone.

Whether Afanti, known in Uyghur areas for his resemblance to Nasreddin Hodja, is Nasreddin Hodja or not is the subject of this study. 'Afanti' is not a proper name, but a title like 'Hoca' and 'Molla'. Afanti is a Uyghur character who entered Chinese culture after the 1950s and was adopted by the Chinese and brought into the world under the same name. Afanti's character is characterized by being witty like Nasreddin Hodja, making people laugh with his jokes, being on the side of the oppressed and defending the weak against the strong. Given these qualities that he carries, the question arises whether Afanti is actually Nasreddin Hodja.

It is said that Afanti is the most famous typical figure of philosophy and humor in Western China. Some describe him as a symbol of the power and wisdom of the people. According to scientific research and documents, Afanti was originally a Turk who received a traditional education in a madrasa. He was wise, quick-thinking and witty. Afanti is believed to be Nasreddin Hodja, who moved across the Silk Road from Turkey to the Xinjiang region, where the Uyghurs live. Nasreddin Hodja, who settled in the Uyghur culture, spread the

name Afanti. The most striking characteristic attributed to Afanti is his “habit of riding a donkey backwards while traveling the world”, which is exactly the situation in which Nasreddin Hodja rides a donkey backwards. This situation is also a feature that can prove that Afanti is actually Nasreddin Hodja. Horses are used in wars and horsepower represents position and nobility. The donkey is an animal that helps the villagers in their work, such as carrying and driving. The fact that Afanti rides a donkey instead of a horse while fighting injustice shows that he is a character who is completely on the side of the people and thinks of them, just like Nasreddin Hodja.

Geography and lived times can change what people say. Nasreddin Hodja in Turkey has formed himself according to the problems and events that people experienced in that time, he has based himself on these issues. By Afanti being a member of the common people in daily life, we can also see a colorful section of Uyghur life. Afanti not only made people laugh with his clever jokes, but also taught them how to overcome pain and sorrow. When creating Afanti’s face, the personality traits attributed to Afanti were taken into account. In the resulting image, it can be seen that Afanti is thinner than Nasreddin Hodja in Turkey, his face is longer, his beard is shorter. In choosing his clothes and turban, he has been inspired by the Uyghur art and culture and has remained faithful to the Turkish-Islamic features. This is how the image of Afanti was created. Afanti is also a character who has opposite characteristics in him. This gives him the richness of being able to form jokes according to many different lives, cultures and events. The typical shaping of Afanti is realized through many short and clear jokes.

Many researches have been carried out about Nasreddin Hodja. Authors such as Saim Sakaoğlu and Pertev Naili Boratav are at the forefront of this research. Our authors have studied all the documents they could reach about the birth, life and death of Nasreddin Hodja and shared all the information they obtained about his life and jokes. Hoca’s jokes have found their place in daily life, being passed from language to language, from generation to generation. At the same time, these jokes, extending to other nations around the world, were loved by them and they considered him one of their own. Investigation revealed that Afanti was actually Nasreddin Hodja. When research was done to find out who Afanti was, it was learned that he was from Türkiye and was born and died in Türkiye in the 13th century. There are jokes attributed to Afanti and Nasreddin Hodja that are exactly the same or have undergone minor changes, but are the same in meaning. The existence of these jokes also proves that Afanti is actually Nasreddin Hodja.

The Uyghurs adopted Nasreddin Hodja, whom they met by word of mouth through the Silk Road, called him Afanti, and shaped him according to their own

culture, each event and situation they experienced. Afanti was discovered by Chinese Zhao Shijie in the 1950s, his information and jokes were collected and articles about him were published, and thus he entered Chinese culture. Afanti, who was adopted into Chinese culture, like Nasreddin Hodja, focused on everyday and social issues. Afanti, who was also adopted by the Chinese, was made known to the world through publications and translations about him.